

nr 59

skrypty belfra

Dolnośląski Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
we Wrocławiu
Filie w Jeleniej
Górze, Legnicy,
Wałbrzychu

dr Witold Pietruk

Organizacja poradnictwa zawodowego w wybranych krajach Europy

Dynamiczny rozwój technologii, zapotrzebowanie na coraz nowsze kwalifikacje, również zjawiska demograficzne- takie, jak starzenie się społeczeństwa, zwiększające się znaczenie uczenia się nieformalnego, a także poszerzenie wymagań, jakie stawia współczesny rynek pracy- powodują, że wzrasta rola i znaczenie poradnictwa zawodowego. Rośnie aktywność osób wchodzących na rynek pracy, co powoduje stałą gotowość do zmiany. Konsekwencją tych zjawisk jest zatem rosnące zapotrzebowanie na usługi z zakresu poradnictwa zawodowego, pomoc doradców, którzy pomagają ludziom kształtować i wskazywać na nowe pomysły rozwoju własnej kariery zawodowej¹.

W krajach Unii Europejskiej zauważa się w ostatnich kilkunastu latach tendencję do akcentowania roli szkół jako instytucji świadczących usługi w zakresie poradnictwa zawodowego. Podkreśla się fakt, że nauczyciele są w stanie poznać osobowość uczniów lepiej niż doradcy pracujący w instytucjach pozaszkolnych. Poprzez długoletni kontakt z uczniem nauczyciel może zrozumieć rzeczywiste potrzeby ucznia i pomóc w ich zaspokojeniu lepiej niż instytucje zewnętrzne. Efektem takiego podejścia jest zwiększenie wagi poradnictwa zawodowego w wielu szkołach Unii Europejskiej².

Należy podkreślić, iż do zwiększenia wagi szkolnego doradztwa zawodowego ważna jest współpraca z różnego rodzaju instytucjami odpowiedzialnymi za zarządzanie usługami poradnictwa zawodowego w instytucjach rządowych. Mogą być one pomocne w rozwiązywaniu różnych problemów w rozwoju zawodowym młodzieży. Dotyczyć to może takich kwestii, jak np. zmiany kierunku kształcenia i zawodu czy kwalifikacji zawodowych, podejmowania decyzji o wyborze szkoły i zawodu, poszukiwania zatrudnienia czy utraty pracy. Mogą one służyć w trudnych chwilach swoim wsparciem, dobrą radą, rozmową o problemie, pomocą w załatwieniu spraw w różnych instytucjach, skierowaniem po pomoc do fachowych doradców³.

Jednym z krajów europejskich posiadających rozbudowany system instytucji zajmujących się poradnictwem zawodowym jest Wielka Brytania. Poradnictwo zawodowe w Wielkiej Brytanii od 1997 r. jest obowiązkową częścią narodowego programu nauczania dla młodzieży w wieku 14–16 lat. W 2003 r. rząd zdecydował, że poradnictwo zawodowe będzie realizowane od 11 roku życia⁴. Po ukończeniu nauczania początkowego uczniowie w Anglii i Walii, mając 11–12 lat, rozpoczynają naukę w szkole średniej (*high school* lub *upper scholl*). Działają też jednolite szkoły typu *academies*, do których uczęszczają uczniowie w wieku od 4-5 lat do 16 lat. Po zakończeniu obowiązkowej nauki w pełnym wymiarze godzin uczniowie zazwyczaj zdobywają kwalifikacje zewnętrzne, uznawane na poziomie krajowym. W wieku 16 lat młodzi ludzie mogą kształcić się w szkole (*sixt form*, w *sixt-form*) lub szkole policealnej (*further education college*)⁵. Wtedy to następuje selekcja szkolna na podstawie egzaminów i uczniowie muszą podjąć decyzję dotyczącą ich dalszej drogi zawodowej. Zadaniami z zakresu poradnictwa zawodowego zajmują się doradcy zawodowi zatrudnieni zarówno w instytucjach państwowych,

1 M. Kamieniecka, W. Gola, *O roli doradztwa zawodowego w kontekście wspierania polityki na rzecz uczenia się przez całe życie z uwzględnieniem zasobów Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*, [w:] *Zintegrowany system kwalifikacji-wyzwania i możliwości w kontekście całonocnego poradnictwa zawodowego*, Zeszyt Informacyjno-Metodyczny Doradztwa Zawodowego nr 61, Warszawa 2020, s. 9.

2 A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych krajów Unii Europejskiej*, „Nowa Edukacja Zawodowa”, 2001, nr 4, s. 11–12.

3 W. Pietruk, *Pozaszkolne instytucje wspomagające ucznia w wyborach edukacyjno-zawodowych*, *Out-of-school institutions supporting the student*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych 2/2021, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 2021, s. 117-118.

4 M. Krawiec, *Współczesne doradztwo zawodowe w nowej doktrynie edukacyjnej*, [w:] *Współczesne paradygmaty doradztwa zawodowego w zastosowaniu praktycznym*, red. H. Skłodowski, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi, Łódź 2006, s. 163.

5 Irp-fundacja.pl, Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie-Wielka Brytania*. Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (*Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe*), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].

jak prywatnych. Doradca jest taką osobą, z którą młody człowiek powinien chcieć porozmawiać. Jego praca nie polega na zlikwidowaniu problemu ucznia, ale na rozmowie o nim. Zatem celem jego pracy jest pomóc w taki sposób, by młody człowiek poczuł się bardziej silny, pewny siebie, mógł stawiać czoło różnym trudnym sytuacjom. Istotnym szczegółem pracy doradcy jest to, że wszystkie rozmowy prowadzone z nim są poufne (chyba że pojawi się konkretne zagrożenie lub uzależnienie). W takich sytuacjach umożliwia się zaangażowanie osób trzecich⁶.

Brytyjski model poradnictwa zawodowego zakłada, że największy udział w procesie doradzania w wyborze drogi zawodowej młodzieży ma szkoła i nauczyciele, którzy z racji znajomości uczniów mogą im w tym najlepiej pomóc. Dlatego konieczne jest szkolenie przygotowawcze dla nauczycieli. Do przyszłych doradców skierowana jest zarówno szeroka oferta studiów: studia wyższe pierwszego stopnia i drugiego stopnia, jak również studiów podyplomowych⁷.

Program kształcenia ogólnego zawiera treści z zakresu orientacji, poradnictwa zawodowego i edukacyjnego. Ponieważ nie ma ustawowego programu nauczania w zakresie kształcenia zawodowego, szkoły mają znaczną autonomię w określeniu treści nauczania, jego organizacji oraz wymiaru czasu i innych zasobów, które należy na nie przeznaczyć. Powołano nieustawową strukturę państwową ustanawiającą związki między kształceniem zawodowym, poradnictwem i nauczaniem związanym z pracą a innymi powiązanymi zajęciami programowymi, takimi, jak edukacja osobista, społeczna i zdrowotna, oraz edukacja obywatelska. Dostępne jest także poradnictwo w zakresie nauczania związanego z pracą dla pracodawców, szkół, kolegów, uczniów i ich rodziców⁸.

Pomagają one uczniowi w rozwoju umiejętności społecznych, niezbędnych w planowaniu drogi zawodowej.

Tabela 1.1.
System doradztwa zawodowego w Wielkiej Brytanii

Ośrodki	Administracja i kontrola	Typy klientów	Główne zadania
Służby doradztwa zawodowego	Lokalne władze edukacyjne Departament Edukacji	Głównie wiek 16 – 19, uczniowie i absolwenci szkół średnich	Wywiady, praca z grupami, informowanie, utrzymywanie łączności z pracodawcami, pośrednictwo pracy
Edukacja zawodowa w szkołach i kolegiach	Szkoły, lokalne władze, kolegia edukacji permanentnej	Wiek 15– 18 (głównie 14 – 18); studenci i uczniowie	Realizacja programów szkolnych, wywiady, informowanie
Służby doradcze szkół wyższych	Uniwersytety i kolegia	Głównie 18 – 21, studenci	Wywiady, informowanie, utrzymywanie łączności z pracodawcami, pośrednictwo pracy

6 G. Maciak, *Doradca szkolny w wybranych krajach zachodnich*, [w:] *Pedagogika – z zagadnień teorii i praktyki pedagogicznej*, „Prace uczestników studium doktoranckiego”, Uniwersytet Opolski, Opole 2000, Tom 2, s. 108–109.

7 J. Ratajczak, *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe - rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukla, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 76.

8 [Irp-fundacja.pl](http://irp-fundacja.pl), Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie-Wielka Brytania*. Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].

Służby zatrudnienia	Departament zatrudnienia	Wiek 16 i powyżej	Prowadzenie wywiadów (w ograniczonym zakresie), praca z grupami, pośrednictwo pracy, koordynacja w sprawach pracy
Służby edukacji dorosłych (w niektórych rejonach)	Lokalne władze edukacyjne i ich partnerzy	Głównie 19 i powyżej	Prowadzenie wywiadów, praca z grupami informowanie, kontakt z pracodawcami
Prywatne agencje doradcze	Prywatne	Wszystkie grupy wiekowe. Niektóre specjalizują się w pracy z młodymi, inne – ze starszymi	Prowadzenie wywiadów, badania psychometryczne

Źródło: opracowanie własne. Opracowano na podstawie: G. Morys-Gieorgica, P. Bogdańska, *System szkolenia, kształcenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy. Wielka Brytania*, Zeszyty Informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego, Warszawa 2001, s. 33-34.

Obecnie w Anglii są wprowadzane nowe rozwiązania dotyczące udzielania pomocy uczniom w zakresie doradztwa zawodowego. Szkoły będą musiały współpracować z zewnętrznymi dostawcami i ekspertami w zakresie poradnictwa, kariery, aby zapewnić uczniom porady w zakresie doradztwa (będą zmuszone częściowo sfinansować te usługi), a przede wszystkim będą miały obowiązek zapewnienia dostępu do niezależnego i bezstronnego doradztwa zawodowego dla uczniów. Według nowych przepisów szkoły mają do odegrania ważną rolę we wspieraniu swoich uczniów poprzez zapewnienie dostępu do bezstronnej i niezależnej informacji oraz wskazówek na temat różnych możliwości edukacyjnych i szkoleniowych. Nowe przepisy wprowadzają również obowiązki dla lokalnych władz w celu wsparcia doradztwa zawodowego poprzez włączenie lub pomoc w uczestnictwie młodzieży w edukacji lub szkoleniach⁹.

Od 2008r. w ramach działań z zakresu poradnictwa zawodowego szkoły są wspierane przez władze samorządowe pracujące na podstawie porozumień z Children's Trust. To placówki, które są oparte na partnerstwach, które skupiają takie podmioty, jak pracodawca, stowarzyszenia, szkoły, osoby prywatne. Zostały powołane w celu świadczenia usług na rzecz młodych ludzi i ich rodzin, szczególną uwagę poświęcając dzieciom niepełnosprawnym. Obecnie udzielają również wsparcia z zakresu doradztwa karier. Pracują tam psychologowie oraz doradcy karier, którzy współpracują ze szkołami¹⁰.

Wielka Brytania posiada najnowszy i najszybciej rozwijający się standard dotyczący usług informacji i poradnictwa zawodowego w Europie (*MATRIX*). Standard MATRIX jest brytyjskim ogólnokrajowym standardem jakości dla każdej organizacji dostarczającej usług informacji i poradnictwa zawodowego (dotyczy zarówno poradnictwa szkolnego, jak i wszelkich form dla młodzieży i osób starszych). Dzięki jego wprowadzeniu państwo zyskuje pewność, że środki przeznaczone na poradnictwo zawodowe będą wykorzystywane maksymalnie efektywnie. Jego dużą zaletą jest niezwykle przejrzyste skonstruowany model oceny usług. Do głównych korzyści wynikających ze stosowania standardu MATRIX należą:

- Udoskonalenie systemu usług.
- Lepsza alokacja zasobów.
- Wzrost wewnętrznych kompetencji i wydajności.
- Stały rozwój jako sposób na życie.
- Lepsza praca zespołowa.

⁹ D. Kukla, *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, KOWEŻiU, Warszawa 2012, s. 153.

¹⁰ Tamże, s. 148.

- f. Lepsze samopoczucie.
- g. Zwrot inwestycji we wsparcie informacji, porad i poradnictwa¹¹.

Poradnictwo zawodowe w systemie oświatowym Francji realizowane jest na podstawie ustawy z 1989 r. oraz ustawy z 2005 r. o orientacji oraz programie dla przyszłości szkoły¹².

Szkoła we Francji jest odpowiedzialna za przygotowanie ucznia do wyboru zawodu. W szkole elementarnej nauka trwa 5 lat, potem dzieci uczą się w 4-letnim kolegium, które obejmuje klasy od VI do III (numeracja klas w odwrotnym kierunku). Pierwszy szczebel orientacji występuje w klasie V. Tutaj jeszcze jest nauczanie jednolite dla wszystkich. W klasie IV i III następuje różnicowanie w kształceniu, dochodzą przedmioty do wyboru, a także przygotowanie do zawodu i niekiedy praktyki zawodowe. Najważniejszy etap orientacji zawodowej ma miejsce w III klasie kolegium, kiedy uczeń ma około 15 lat. Wtedy musi podjąć decyzję o dalszym kierunku kształcenia¹³.

Orientacja zawodowa prowadzona jest głównie przez nauczycieli w szkołach wszystkich typów (we współpracy z pracownikami Centrów Informacji i Orientacji Zawodowej - doradcami i psychologami). Pracują w nich także lekarze i asystenci społeczni. Zajmują się oni głównie prowadzeniem, opracowywaniem i uaktualnianiem informacji o szkołach i zawodach. Ich zadania są podobne do pracy w działach poradnictwa zawodowego polskich poradni psychologiczno-pedagogicznych. Celem ich pracy jest organizacja informacji w procesie uczniów w trakcie pracy wychowawczej w szkole. Jest ona w ten sposób ukierunkowana, aby pomogła w wyborze dalszego kierunku kształcenia i zawodu, który jest odpowiedni do uzdolnień ucznia, jego osobowości i zainteresowań. Specjaliści ci pomagają w stopniowym budowaniu własnej ścieżki szkoleń i integracji, stosując różne techniki (rozmowy indywidualne, praca w grupach, ewaluacja itp.). We wszystkich działaniach współpracują bezpośrednio z młodymi ludźmi w szkołach oraz ośrodkach informacji i poradnictwa. Osoby te to specjaliści w dziedzinie indywidualnego poradnictwa, a w *collège* i *lycée* – doradcy techniczni wchodzący w skład grona pedagogicznego¹⁴.

Jednym z najważniejszych elementów orientacji wydaje się być obowiązkowy projekt uczniowski przygotowywany na zakończenie *college'u*. Każdy uczeń zobowiązany jest do przygotowania projektu swojej drogi edukacyjnej i zawodowej na podstawie zajęć i konsultacji z doradcą zawodowym, odbytej praktyki i własnych aspiracji, a także możliwości. System taki nie powoduje całkowitego rozwiązania bezrobocia, nie daje każdemu pełnej satysfakcji z realizacji własnej kariery edukacyjno-zawodowej, jednak stwarza możliwość prowadzenia profesjonalnej edukacji do wybranego zawodu. Buduje poczucie świadomości własnych możliwości i predyspozycji. Pozwala na poznanie lokalnego rynku pracy i kreowanie własnej przyszłości. System francuskiej orientacji edukacyjno-zawodowej jest mocno zinstytucjonalizowany, zajmuje bardzo ważne miejsce w polityce oświatowej państwa¹⁵. Niektóre jego elementy są podobne do polskich. Jednak można zauważyć, że największa różnica występuje w dobrowolności do korzystania z przedstawionej oferty¹⁶.

11 W. Kreft, *MATRIX – brytyjski standard usług informacji i poradnictwa zawodowego*, „Doradca Zawodowy” (2009), nr 2 (7), s. 12–13.

12 D. Dziewulak, *Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkolnictwie zawodowym w Polsce i wybranych państwach Unii Europejskiej*, „Analizy” 2013, nr 4 (93), s. 5.

13 A. Sawicz, *Rozwiązania i tradycje w orientacji edukacyjno-zawodowej w kontekście polskich i francuskich doświadczeń edukacyjnych*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i projakościowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005, s. 154–155.

14 Irp-fundacja.pl, Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie- Francja*, Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].

15 R. Parzęcki, *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999, s. 126.

16 A. Sawicz, *Rozwiązania i tradycje w orientacji edukacyjno- zawodowej w kontekście polskich i francuskich doświadczeń edukacyjnych*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i projakościowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk,

Kształcenie doradców zawodowych we Francji ma bogatą tradycję. Już w latach 50-tych ubiegłego stulecia Uniwersytet w Bordeaux, a po nim uczelnie w Lille, uzyskały uprawnienia do kształcenia przyszłych doradców zawodowych. W 1965 r. do tego zawodu zaczęto przygotowywać studentów psychologii¹⁷.

We Francji istnieją trzy centra odpowiedzialne za kształcenie zawodowe dla „Doradców-Psychologów poradnictwa zawodowego”. Podlegają one Ministerstwu Edukacji Narodowej. Nauka trwa 2 lata. W kursach mogą brać udział tylko te osoby, które zdały konkursowy egzamin wstępny i posiadają licencjat (3 lata) z psychologii¹⁸.

W każdym działającym ośrodku poradnictwa zawodowego zatrudnieni są doradcy zawodowi o następujących kwalifikacjach:

a. CIO-Centra Informacji i Poradnictwa: doradcy zawodowi - psychologowie poradnictwa zawodowego posiadający licencjat (3 lata) w zakresie psychologii, dodatkowo ukończony 2-letni kurs na poziomie akademickim.

b. CIDJ-Centrum Informacji i Dokumentacji Młodzieży: dokumentaliści, personel recepcji.

c. Centra Ogólnych Informacji Uniwersyteckich i Poradnictwa Zawodowego: doradcy -psychologowie rekrutowani przez Uniwersytet.

d. ANPE-Krajowa Agencja ds. Zatrudnienia: doradcy i główni doradcy rekrutowani na drodze konkursu i szkolenia przez urzędy pracy.

e. AFPA-Stowarzyszenie Szkoleń zawodowych dla Dorosłych: wykwalifikowani psychologowie¹⁹.

Tabela 1. 2.
System doradztwa zawodowego we Francji

Ośrodki	Administracja i kontrola	Typy klientów	Główne zadania
Centra poradnictwa i informacji (CIZ-Centra Informacji Zawodowej)	Ministerstwo Edukacji, Departament Edukacji, Szkolnictwa Wyższego i Badań	Wszystkie grupy wiekowe, głównie 11 – 18 – letni uczniowie	Obserwacja uczniów, wywiady, praca z grupami, uczestnictwo w podejmowaniu decyzji edukacyjnych przez uczniów, informacje na temat rozwoju zawodowego i nauki
Służby informacyjno – doradcze przy uniwersytetach (CIDJ Centrum Informacji i Dokumentacji Młodzieży)	Ministerstwo Edukacji, Szkolnictwa Wyższego i Badań	Głównie studenci w wieku 19 – 24 lat	Prowadzenie wywiadów, informowanie, czasem łączność ze służbami zatrudnienia
Centra informacyjno – poradniowo – doradcze	Różne	Wiek 16 – 25 lat, młodzi bezrobotni	Prowadzenie wywiadów, informowanie o możliwościach kształcenia i zatrudnienia, sprawy społeczne przy współudziale innych służb
Młodzieżowe Centrum Informacji i Dokumentacji	Ministerstwo ds. Młodzieży i Sportu	Młodzież	Udzielanie szeroko pojętej informacji

K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005, s.155.

17 J. Ratajczak, *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe -rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukla, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 74-75.

18 G. Morys-Gieorgica, *System szkolenia, kształcenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy. Francja*, Zeszyty Informacyjno- metodyczne doradcy zawodowego, Warszawa 2001, s. 39.

19Tamże, s. 36-37.

Krajowa Agencja ds. Zatrudnienia (ANPE)	Ministerstwo Zatrudnienia i Solidarności	Wiek 16 lat i powyżej, szczególnie bezrobotni	wywiady, praca grupowa, informacja na temat szkolenia i zatrudnienia pośrednictwo pracy, administrowanie funduszami na rzecz bezrobotnych
Międzyinstytucjonalne Centrum Oceny Umiejętności	Różne	Wiek 16 i powyżej, zatrudnieni i bezrobotni	Ocena oparta na wywiadach, testach i charakterystykach umiejętności
Stowarzyszenie Szkoleń zawodowych dla Dorosłych (AFPA)	Ministerstwo Pracy	Dorośli poszukujący pracy	Informacje na temat szkoleń. Prowadzenie wywiadów, ocena

Źródło: opracowanie własne. Opracowano na podstawie: G. Morys-Gieorgica, *System szkolenia, kształcenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy. Francja*, Zeszyty Informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego, Warszawa 2001, s. 36-37.

W Niemczech instytucje poradnictwa zawodowego mają za zadanie pomóc w wolnym wyborze zawodu. Celem ich jest wspieranie młodych ludzi w podejmowaniu decyzji odnośnie własnej kariery zawodowej, pomoc w rozpoznawaniu zdolności i zainteresowań, które odpowiadają wymaganym kwalifikacjom zawodowym. Opracowano bardzo skuteczne strategie pomocy uczniom w zintegrowaniu wiedzy, umiejętności i postaw dotyczących pracy. Wprowadzono system tworzenia portfolio, które informuje i dokumentuje doświadczenia zawodowe. Rejestr taki pomaga ukierunkować decyzje edukacyjno- zawodowe. Jest to „paszport wyboru kariery zawodowej”. Pomaga uczniom w zarządzaniu procesem uczenia się i powiązania go z planami rozwoju zawodowego²⁰.

W Niemczech z poradnictwa zawodowego można skorzystać w każdym wieku, na każdym etapie życia. Klientami mogą być rodzice, którzy chcą wspomóc swoje dzieci w edukacji już od najmłodszych lat. Doradztwem zawodowym objęci są również sami uczniowie, którzy kończą pewien etap nauki. Pomoc ukierunkowana jest wtedy na pomaganie w wyborze dalszego kierunku edukacji i zawodu. Poradnictwem zawodowym mogą być objęci również studenci zainteresowani kolejnymi studiami czy szkoleniami zawodowymi. Osoby, które planują swoje życie na emeryturze, udają się także do doradcy zawodowego²¹.

Poradnictwo w Niemczech realizowane jest głównie przez regionalne i lokalne urzędy pracy podległe Federalnemu Instytutowi Pracy (*Bundesanstalt für Arbeit*), jest ściśle związane z systemem kształcenia. Dysponują one zróżnicowaną ofertą dla młodych ludzi wybierających drogę zawodową w okresie przejściowym między szkołą a stażem czy zatrudnieniem. Jest ona również skierowana do osób dorosłych, którzy szukają nowej pracy lub chcą się przekwalifikować ze względu na bezrobocie²². Prowadzone jest zarówno w szkołach podstawowych, średnich, jak i wyższych. Wprowadzane jest do programów nauczania (*Arbeitslehre* – nauka o świecie) i włączone w zakres konkretnych przedmiotów (przykładowo technologia oraz nauka o gospodarce – *Wirtschaftslehre*, lekcje techniki – *Technik – Unterricht*). Oprócz realizowanej problematyki pracy zawodowej uczniowie mają możliwość skorzystania z wizyt i praktyk w zakładach pracy (zwiedzanie przedsiębiorstw jest integralną częścią orientacji zawodowej). Udostępnia się młodzieży wiele bezpłatnych pism, programów komputerowych, które służą pomocą uczniom i nauczycielom w przygotowaniu do

20 R. Sultana, *Czy przejście ze szkoły na rynek pracy może boleć*, „Doradca Zawodowy” (2011), nr 3 (16), s. 7–8.

21 Ch. Preuss, *Niemiecki system doradztwa zawodowego w kontekście uzyskiwania kwalifikacji*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2020, s.5.

22 B. Jensche, *Poradnictwo zawodowe w Niemczech- nowe trendy i osiągnięcia*, [w:] *Podjęmowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław 2001, s. 45.

wyboru zawodu²³.

W Niemczech doradcami zawodu (*Beratungslehrer*) są głównie pedagodzy, ale w urzędach pracy zatrudniani są także psycholodzy. Doradców kształci się w ramach szkoleń przygotowawczych dla nauczycieli. Doskonalenie zawodowe jest obowiązkowe dla osób pełniących funkcję szkolnego doradcy zawodowego. Mogą oni uczestniczyć w kursach, warsztatach doszkalających, konferencjach, jak i wizytach studyjnych. Uczelnie wyższe również oferują programy doszkalające. Odbývają się one w ramach studiów podyplomowych m.in. w zakresie kształcenia i kariery zawodowej, psychologii doradztwa, doradztwa dla studentów czy osób wykluczonych zawodowo²⁴.

Doradca jest osobą niezależną, ważną, dysponującą szczególnymi kompetencjami. Podejmuje działania doradcze we współpracy z uczniami, rodzicami i nauczycielami. Doradcy niemieccy w swojej pracy wspierają uczniów i rodziców przy wyborze dalszego kierunku kształcenia, pomagają w wyjaśnianiu i rozwiązywaniu problemów oraz trudności w nauce. Polepszają organizację szkoły, kształtują jej klimat, oferują konkretną pomoc w celu dalszego rozwoju młodego człowieka, nawiązują kontakty z pozaszkolnymi instytucjami wsparcia²⁵.

Ważnym elementem działalności jest diagnoza, która stanowi podstawę w wyborze konkretnych zadań i ich form. W pracy z uczniem doradca szkolny na podstawie diagnozy i przedłożonych mu informacji stara się określić możliwości ucznia, co pomaga mu w rozwiązywaniu własnych problemów, jak i podjęciu właściwej decyzji²⁶. Działania te dokonywane są w Niemczech dość wcześnie (10–11 rok życia). Uczniowie dokonują wcześnie wyborów ścieżek edukacyjnych, większy nacisk kładzie się na doradztwo wobec uczniów, którzy odchodzą od kształcenia ogólnego na rzecz zawodowego²⁷. Przy zakładach pracy tworzone są pracownie praktycznej nauki zawodu, w której uczniowie mogą śledzić prace danego rodzaju i bezpośrednio zapoznać się z wybraną przez siebie profesją²⁸.

Ważnym elementem w poradnictwie zawodowym są zasoby informacji zawodowej. W centrach informacji zawodowej dostępne są teczki o zawodach zawierające opisy czynności, zadań, wymagań, dróg kształcenia i podnoszenia kwalifikacji. Każdateczka zawiera dokładny opis jednego zawodu. Znajdują się też ulotki o zawodach, informatory o kierunkach kształcenia w szkołach wyższych i instytucjach edukacyjnych, możliwościach kształcenia w formach kursowych, metodach poszukiwania pracy. W dobie społeczeństwa informacyjnego i powszechnego dostępu do zasobów sieci INTERNET w ogromnym stopniu wykorzystywane są zasoby informacji zawodowej w formie elektronicznej²⁹.

W Belgii kształcenie w zakresie orientacji zawodowej nie jest wpisane w program nauczania w obowiązkowym okresie edukacji ani jako osobny przedmiot, ani jako ścieżka międzyprzedmiotowa. Rada pedagogiczna (dyrektor szkoły i nauczyciele) jest między innymi odpowiedzialna za zapewnianie uczniom danej szkoły poradnictwa zawodowego. W proces ten włączani są rodzice oraz ośrodki PMS (popierają globalne odejście do problemu dokonywanego przez uczniów stopniowo i pomagają im najlepiej wykorzystać umiejętności, pomysły dotyczące przyszłej kariery). Rada szkoły może podejmować decyzje o przeniesieniu do

23 Sarzyńska E., *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007., s. 36–37.

24 J. Ratajczak, *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe - rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukla, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 75.

25 G. Maciak, *Doradca szkolny w wybranych...*, s. 110–111.

26 Tamże.

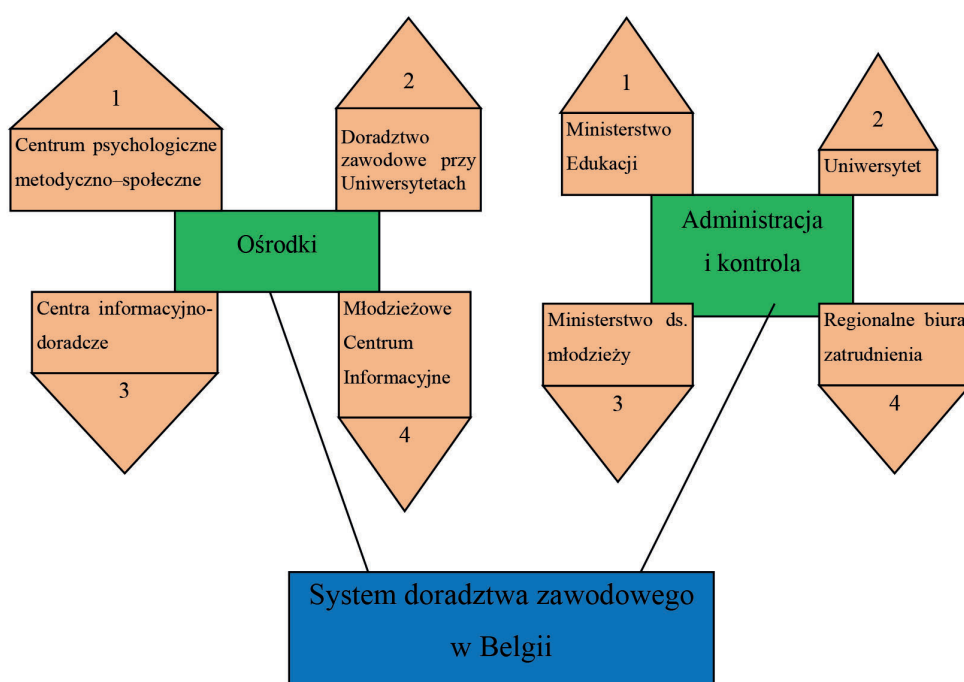
27 A. Paszkowska-Rogacz, *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, Radom 2005, s. 186–187.

28 Tamże, s. 12–13.

29 M. Banach, E. Dąbrowska, U. Dunaj, *Niemiecki system kształcenia i szkolenia zawodowego, Implikacje dla rynku pracy*, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok, 2013, s. 14–15.

kolejnej klasy, na następny stopień lub etap, oraz przyznaniu dyplomów, świadectw i potwierdzeń osiągnięć szkolnych. Szkoły średnie zapewniają uczniom na pierwszym stopniu kształcenia możliwość kontaktowania się ze szkołami tego samego typu, oferującymi ścieżki przejściowe oraz ścieżki kwalifikacji w formie wizyt lub krótkich okresów obserwacyjnych. Zgodnie z przepisami prawa jednym z zadań ośrodków PMS jest doradzanie uczniom. Personel tych placówek musi zapewniać poradnictwo psychologiczne, medyczne, socjalne i edukacyjne – do jego obowiązków należy udzielanie uczniom informacji, wspieranie ich wyborów i pomoc w odkrywaniu własnych motywacji oraz formułowaniu planów kariery. Ośrodki PMS zatrudniają wielodyscyplinarne zespoły (doradców psychologicznych i edukacyjnych, asystentów psychologicznych i edukacyjnych, asystentów socjalnych, ratowników medycznych i lekarzy), których członków obowiązuje tajemnica zawodowa. Do placówek tych uczniowie i rodzice mają swobodny dostęp. Wszystkim osobom, które się do nich zwrócą, ośrodki dostarczają informacji i/lub porad dotyczących możliwości studiowania, szkoleń, branży i kariery, jak również informacji na temat rynku pracy. Ich usługi są bezpłatne³⁰. Ponadto uczniowie, rodzice, nauczyciele i dyrekcje szkół mogą korzystać z poradni dla uczniów, które oferują usługi w zakresie poradnictwa szkolnego i zawodowego, wspierania zdrowia i szeroko pojętej profilaktyki. Usługi świadczone przez te ośrodki są bezpłatne i mogą dotyczyć przede wszystkim następujących czterech dziedzin: uczenie się i planowanie dalszego kształcenia, kariera szkolna, profilaktyka zdrowotna, rozwój społeczno-emocjonalny³¹.

Rysunek 1.2. System doradztwa zawodowego w Belgii

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując rozważania dotyczące systemu poradnictwa zawodowego w wybranych krajach Unii Europejskiej należy stwierdzić, że w opisanych krajach dużą wagę przywiązuje się do doradztwa zawodowego i poradnictwa realizowanego w szkole. Powszechność, dobrowolność czy bezpłatność są głównymi zasa-

30 Irip-fundacja.pl, Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie-Belgia (wspólnota francuska)*. Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].

31 <https://eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie> [dostęp: 16.03.2023r.].

dami, na których opiera się proces poradnictwa. Wspólnym elementem jest także wykorzystanie nowoczesnych technologii, czyli programów komputerowych i Internetu. To, co odróżnia zaprezentowane systemy, dotyczy w głównej mierze kwalifikacji zawodowych kadry doradczej, a co za tym idzie – form udzielanej pomocy. W Belgii doradztwem zawodowym zajmują się głównie psychologowie, w przeciwieństwie do Wielkiej Brytanii, gdzie rzadko zatrudniani są na stanowisku doradcy.

Należy zatem podkreślić, iż prezentowany system instytucji poradnictwa zawodowego w wybranych krajach Unii Europejskiej stanowi ważną formę pracy doradczej ukierunkowanej na udzielanie pomocy i pomaganie w wyborach edukacyjnych, zawodowych i życiowych młodzieży. Stanowi instytucjonalną formę pomocy realizowaną przez doradców zawodowych³².

Literatura:

1. Banach M., E. Dąbrowska E., U. Dunaj U., *Niemiecki system kształcenia i szkolenia zawodowego, Implikacje dla rynku pracy*, Wojewódzki Urząd Pracy w Białymstoku, Białystok, 2013.
2. Dziewulak D., *Doradztwo edukacyjno-zawodowe w szkolnictwie zawodowym w Polsce i wybranych państwach Unii Europejskiej*, „Analizy” (2013), nr 4 (93).
3. Kamieniecka M., Gola W., *O roli doradztwa zawodowego w kontekście wspierania polityki na rzecz uczenia się przez całe życie z uwzględnieniem zasobów Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*, [w:] *Zintegrowany system kwalifikacji- wyzwania i możliwości w kontekście całozyciowego poradnictwa zawodowego*, Zeszyt Informacyjno-Metodyczny Doradztwa Zawodowego nr 61, Warszawa 2020.
4. Krawiec M., *Współczesne doradztwo zawodowe w nowej doktrynie edukacyjnej*, [w:] *Współczesne paradygmaty doradztwa zawodowego w zastosowaniu praktycznym*, red. H. Skłodowski, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi, Łódź 2006, s. 163.
5. Jenschke B., *Poradnictwo zawodowe w Niemczech- nowe trendy i osiągnięcia*, [w:] *Podejmowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, red. B. Wojtasik, Wrocław 2001.
6. Kreft W., *MATRIX – brytyjski standard usług informacji i poradnictwa zawodowego*, „Doradca Zawodowy” (2009), nr 2 (7).
7. Kukla D., *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, KOWEŻiU, Warszawa 2012.
8. Maciak G., *Doradca szkolny w wybranych krajach zachodnich*, [w:] *Pedagogika – z zagadnień teorii i praktyki pedagogicznej*, „Prace uczestników studium doktoranckiego”, Uniwersytet Opolski, Opole 2000.
9. Morys-Gieorgica G., *System szkolenia, kształcenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy. Francja*, Zeszyty Informacyjno- metodyczne doradcy zawodowego, Krajowy Urząd Pracy. Centrum Metodyczne Informacji i Poradnictwa Zawodowego, Zeszyty Informacyjno- metodyczne doradcy zawodowego, Warszawa 2001.
10. Morys-Gieorgica G., P. Bogdańska P., *System szkolenia, kształcenia i poradnictwa zawodowego w krajach Europy. Wielka Brytania*, Zeszyty Informacyjno- metodyczne doradcy zawodowego, Warszawa 2001.
11. Nawój-Połoczańska J., *Relacje krajowego i unijnego modelu doradztwa zawodowego*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, T. XXXX, (2021, Lublin), z.3.

³² Skatłania, W. Pietruk, *Działania Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w zakresie poradnictwa zawodowego - analiza badań własnych*, [w:] *Scientific Bulletin Of Chełm. Section Of Pedagogy*, red. B. Komorowska, B. Kucharska, M. Kułak, M. Łobacz, Chełm 2017, s. 128.

12. Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych krajów Unii Europejskiej*, „Nowa Edukacja Zawodowa”, (2001).
13. Paszkowska-Rogacz A., *Doradztwo zawodowe w systemach szkolnych Unii Europejskiej*, [w:] *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, red. H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek, Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, Radom 2005.
14. Parzęcki R., *Podstawy wiedzy o edukacji i poradnictwie zawodowym*, Włocławek 1999.
15. Pietruk W., *Pozaszkolne instytucje wspomagające ucznia w wyborach edukacyjno-zawodowych*, *Out-of-school institutions supporting the student*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych 2/2021, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 2021.
16. Preuss Ch., *Niemiecki system doradztwa zawodowego w kontekście uzyskiwania kwalifikacji*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2020.
17. Ratajczak J., *Kształcenie doradców zawodowych w Polsce i innych krajach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych*, [w:] *Poradnictwo zawodowe - rozwój zawodowy w ujęciu przekrojowym*, red. D. Kukła, W. Duda, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
18. Sarzyńska E., *Doradca zawodowy w środowisku bezrobotnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007.
19. Sawicz A., *Rozwiązania i tradycje w orientacji edukacyjno-zawodowej w kontekście polskich i francuskich doświadczeń edukacyjnych*, [w:] *Edukacja zawodoznawcza i jakościowa w szkole*, red. A. Krajna, L. Ryk, K. Sujak-Lesz, Wrocław 2005.
20. Skałbania B., Pietruk W., *Działania Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w zakresie poradnictwa zawodowego - analiza badań własnych*, [w:] *Scientific Bulletin Of Chełm. Section Of Pedagogy*, red. B. Komorowska, B. Kucharska, M. Kułak, M. Łobacz, Chełm 2017.
21. Irp-fundacja.pl, Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie-Belgia (wspólnota francuska)*. Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].
22. Irp-fundacja.pl, Instytut Rynku Pracy, *Doradztwo w Europie-Wielka Brytania*. Źródło: Poradnictwo zawodowe w kształceniu obowiązkowym w Europie (Vocational Guidance Education in Full-Time Compulsory Education in Europe), Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2010, [dostęp: 15.03.2023r.].
23. <https://eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie> [dostęp: 16.03.2023r.].

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, akredytowaną przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Posiada siedzibę główną we Wrocławiu oraz Filie w trzech lokalizacjach: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu obejmując zasięgiem całe województwo dolnośląskie.

Zajmuje się organizacją i prowadzeniem różnorodnych form doskonalenia kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli. Proponuje realizację programów wsparcia szkół w ich projakościowym rozwoju. Jest organizatorem wydarzeń edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. W ramach statutowych zadań prowadzi działalność promocyjno-wydawniczą oraz konsultacje dla nauczycieli. Współpracuje z szeroko pojętym środowiskiem edukacyjnym - instytucjami działającymi na rzecz oświaty, wyższymi uczelniami, pracodawcami. Bierze udział w projektach LekcjaEnter, ORE i Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

Zapraszamy dyrektorów szkół i placówek oraz nauczycieli do skorzystania z naszej oferty szkoleniowej. Proponujemy formy tradycyjne i prowadzone zdalnie. Różnorodna problematyka szkoleń zapewni Państwu podnoszenie kompetencji zawodowych w różnych obszarach, również związanych z realizacją kierunków polityki oświatowej państwa i województwa dolnośląskiego. Zapraszamy na stronę dodn.dolnyslask.pl/oferta/

Działamy skutecznie i profesjonalnie. Realizujemy różnorodne formy szkolenia: warsztaty, rady szkoleniowe, seminaria, konferencje i inne wydarzenia edukacyjne.

Oferta szkoleń jest różnorodna, z uwzględnieniem zgłoszonych przez Państwa potrzeb. Realizujemy międzynarodowe projekty edukacyjne.

Dedykujemy Państwu serię wydawniczą „Skrypty belfra” i „Skrypty metodyczne”.

Nie pozostajemy obojętni na bieżące problemy nauczycieli - nasi konsultanci i doradcy metodyczni prowadzą konsultacje indywidualne, w tym on-line.

ZAPRASZAMY

dodn.dolnyslask.pl